

מסורת הש"ס עם הוספות

(א) [לקמן דף מת.], (ב) [תוספתא פרק ב], (ג) [ע"י פרש"י שנת קנד: ד"ה שמים צדי אלס], (ד) תוספתא פ"ב ה"ז, (ה) מכילתא פ' נא וכן בתוספתא שם, (ו) שנת קנ"ו, (ז) [מס' ד"א פ"ב], (ח) תוספתא פרק ב ה"ה, (ט) עיין לעיל טז ע"ב.

תוספתא, פירוש חזקוני, ספר שמיני, פ"א, ה"א

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ואמרי וכו' וזריך לאכול שם ציו"ט:

תוספתא, פירוש חזקוני, ספר שמיני, פ"א, ה"א

תורה אור השלם

(א) וְעִבְרָתִי מִצְרִים בְּלִילָה הָיָה וְהִפְיִיתִי כָּל כְּבוֹד פֶּאֶרְץ מִצְרַיִם מֵאֲדָם וְעַד בְּהֶמְהָה וּבְכָל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי יְיָ: (שמות יב, יב)

(ב) כֹּה אָמַר יְיָ אֵל דָּרָךְ הַגּוֹיִם אֵל תְּלָמוֹד וּמֵאוֹתוֹת הַשָּׁמַיִם אֵל תַּחְתּוֹ כִּי יַחְתּוּ הַגּוֹיִם מִהֶמָּה: (ירמיה יב, יב)

תוספתא, פירוש חזקוני, ספר שמיני, פ"א, ה"א

לעזי רש"י

קרוש"י. פירוש נר של חרס. צנטירנ"א. פירוש פנס. עששית (רש"י נרכות דף נג ע"ב), כלי שנותנין זו הנר (רה"ג כלים פ"ג מ"ד, ערוך ערך פנס ועיין רש"י שנת דף כג ע"א ודף מד ע"א ד"ה עששית).

תוספתא, פירוש חזקוני, ספר שמיני, פ"א, ה"א

הגהות וצינונים

[א] צ"ל **דרבא** ורמי [כ"ה בדפו"ר] וכן העתיק בע"ן ובעל סה"ד הגיה **דרמי בר חמא** כי הוי קיימא וכו' (גליון): [ב] בתוספתא ורי"ף ורא"ש הגירסא **בסוכה** כברישא (רש"ש דק"ס): [ג] [בערוך איתא **פלסבור**] (גליון): [ד] נדצ"ל אסור להגיה: [ה] יש להוסיף דאין מטריחין אותו (בארות המים): [ו] צ"ל כל סימני (רש"ש): [ז] צריך להוסיף אותו שרגיל (מחנה אפרים): [ח] צ"ל **שהוא** וכ"ה בדפו"ר: [ט] צ"ל כבוד יום טוב האחרון (ר"ש דעסוי):

הישן תחת המטה

כִּי הָא כּו'. דנשמעתא איכא נמי ריהטא צלא טרחא ואיכא עיון צטרתא: **כִּי** הוו קיימי מקמיה דרב חסדא. צתר לאגמרינהו שמעתתא: **מרהטי בגמרא.** מה ששמעו מפיו דבר פלוני אסור דבר פלוני מותר: **והדר מעייני בבבבא.** להשיב כלום: **מאני משתיא.** כוסות: **במטללתא.** לפי שאין מאוסים: **מאני מייב"א.** קערות לאחר שאכלו **זהן לריך להוליאן:** לבר ממטללתא.

חוץ לסוכה: חצבא. כד של חרס שואנין זו המים: **ושחיל.** דלי של

עץ: **שרגא.** נר של חרס שקורין קרוש"י: **סוכה קטנה.** של שיעור מלומס ז' טפחים^[ו] אסור להניחין^[ז] צתוכה: **מקפה של גריסין.** ממהרת לקלקל גשמים מעט: **ציבותא.**

קסמין של סך היה משיר על המאכל: **רצ יוסף** מאניני דעת הוה דתניא צפ' ערצי פסחים (פסחים ק"ג:) שלשה חייהן אינן חיים הרחמנין והרתחנין ואניני הדעת שאינם יכולין לסבול שום דבר מיאוס ואמר רצ יוסף כולוה איתנהו צי: **וירדו גשמים.** וירד מן הסוכה לגמור סעודתו צצית וכשישצ לו פסקו גשמים אין מטריחין אותו להפסיק ולעלות עד שיגמור: **איבעיא להו עד שיאור.** עד שיעלה עמוד השחר: **או עד שיעור.** משינתו הא אם הקץ אפילו היה צתאי הלילה יקום משינתו ויעלה וישן צסוכה: **תא שמע עד שיאור ויעלה** עמוד השחר. ועל כרחיק עד שיעור הוא דתניא צה דאל"כ מאי ויעלה עמוד השחר: **תרת.** צתמיה שני דצרים אלו הן סותרים זה את זה שיאור משמע שהאיר לו המזרח ועלה עמוד השחר משמע קודם לכן: **א"א.** על כרחק שיעור קמני וה"ק עד שיעור משיעלה עמוד השחר לאפוקי אם הקץ משינתו צלילה דאין מטריחין^[ח] ואם עלה השחר ולא ניער אין מקליין אותו: **מי שפך למי.** עזד לרצו והכי קאמר משל לעזד שהיה עושה לרצו עזדות שאינו עוזדו כהוגן כך צידוע שאין ישראל עוזדין כשורה או דלמא הכי קאמר ושפך לו רצו קיתון על פניו לומר צא מלפני דאי אפשי צשמושך וירידת גשמים היא שפיכת קיתון ומכל מקום סימן קללה הוא ומניה פירושא דמתניתין מיציעא לן שפיכת הקיתון מאי היא ישיצת הסוכה או ירידת גשמים: **בזמן שהחמה לוקה כו'. משום דאיירי הכא צסימני קללה נקט לה:** והניח פנפ. לנטירנ"א: **והושיבם בחשך.** כך כשהחמה לוקה אינה מאירה כל כך: **מפני שמלומדים במכותיהם.** כל מיני^[ט]

פורעניות הצאין צעולם יש להם לישראל לדאוג ולומר לא צא סימן זה אלא צצצילו יותר משאר אומות מפני שהן רגילין ללקות יותר מכולם: **מושל לסופר.** מלמד תינוקות: **ורצועה בידו.** להכות: **מי דואג.** אי זה מהן ירא^[א] שרגיל ללקות: **לוקה במזרח.** צצקר כשהחמה צמזרח: **באמצע הרקיע.** צתלות היום כשעומדת צראש כל אדם: **לשק.** עשוי מנוצה של עזים והוא דומה לשחור: **חיצי רעב.** משחירין פנים: **לקה בבניצתו.** צצקיעתו: **פורענות שוהה לבא.** כדרך ששוהה הסימן להראות עד כלות היום: **ביציאתו פורענות ממהרת לבא.** כדרך שמהיר הסימן לצא: **ויש אומרים חילוף הדברים.** לקה צכניסתו ערצית פורענות ממהרת לצא שהסימן כשס שאין לו שהות לשמש ציום צסמוך לשקיעתו הוא כך אין שהות לפורענות לצא צציאתו שחרית פורענות שוהה לצא כשס שיש לחמה עוד שהות ציום: **א"אדיה.** שרה המליך צעדה כגון סמאל שהיה^[א] שר של עשו: **אז דרך הגוים אז תלמדו.** לעשות כמעשיהם ומשתעשו רצונו מאותות השמים אל תחתו: **בשבי"ד ד' דברים.** לא שמעתי טעס צדצר: **מאורות.** ירח וכוכבים: **בותבי פלסתר.** צטרות מוויפיס ומכתצי עמל לשוס דופי על אדם לכחוצ צשמו מה שלא לזה: **מגדלי בהמה דקה.** מחריצינ את הארץ שאין יכולין לשממר מלרעות צשדה חציריהס: **ועל קוצצי אילנות טובות.** ואפילו הן שלהן שמשחיתין הן ונראין צצועטין צהקצ"ה וצצרכתו שמשפיע טווצ: **על משהי שטרות פרועים.** אאלס כדי לחזור ולגצות פעס אחרת: **ועל מלוי ברבית.** שמלויין צעלי צתים לישראל צרצית וכחצי (משלי כה)

פורעניות הצאין צעולם יש להם לישראל לדאוג ולומר לא צא סימן זה אלא צצצילו יותר משאר אומות מפני שהן רגילין ללקות יותר מכולם: **מושל לסופר.** מלמד תינוקות: **ורצועה בידו.** להכות: **מי דואג.** אי זה מהן ירא^[א] שרגיל ללקות: **לוקה במזרח.** צצקר כשהחמה צמזרח: **באמצע הרקיע.** צתלות היום כשעומדת צראש כל אדם: **לשק.** עשוי מנוצה של עזים והוא דומה לשחור: **חיצי רעב.** משחירין פנים: **לקה בבניצתו.** צצקיעתו: **פורענות שוהה לבא.** כדרך ששוהה הסימן להראות עד כלות היום: **ביציאתו פורענות ממהרת לבא.** כדרך שמהיר הסימן לצא: **ויש אומרים חילוף הדברים.** לקה צכניסתו ערצית פורענות ממהרת לצא שהסימן כשס שאין לו שהות לשמש ציום צסמוך לשקיעתו הוא כך אין שהות לפורענות לצא צציאתו שחרית פורענות שוהה לצא כשס שיש לחמה עוד שהות ציום: **א"אדיה.** שרה המליך צעדה כגון סמאל שהיה^[א] שר של עשו: **אז דרך הגוים אז תלמדו.** לעשות כמעשיהם ומשתעשו רצונו מאותות השמים אל תחתו: **בשבי"ד ד' דברים.** לא שמעתי טעס צדצר: **מאורות.** ירח וכוכבים: **בותבי פלסתר.** צטרות מוויפיס ומכתצי עמל לשוס דופי על אדם לכחוצ צשמו מה שלא לזה: **מגדלי בהמה דקה.** מחריצינ את הארץ שאין יכולין לשממר מלרעות צשדה חציריהס: **ועל קוצצי אילנות טובות.** ואפילו הן שלהן שמשחיתין הן ונראין צצועטין צהקצ"ה וצצרכתו שמשפיע טווצ: **על משהי שטרות פרועים.** אאלס כדי לחזור ולגצות פעס אחרת: **ועל מלוי ברבית.** שמלויין צעלי צתים לישראל צרצית וכחצי (משלי כה)

בתים לוקין ונמסרין למלכות על שמשחין בידם שטרות פרועין ושמלויין ברבית ושפוסקין צדקה ואינן נותנין ושספק בידו למחות ואינו מוחה. בזמן שמאורות לוקין סימן רע לעובדי כוכבים מל"ה למלך שמשנה סעודה. בזמן

שהחמה לוקה סימן רע לעובדי כוכבים [וכו'] שהאומות מונין לחמה לבנה לוקה סימן רע לשונאי ישראל שישארל מונין לבנה לקו במזרח סימן רע לבני מזרח במערב לבני מערב באמצע לכל העולם לקה כמין דם חרב בא לעולם כמין שק רעב בא לעולם לקה בכניסתו פורענות שוהה לבוא ביציאתו פורענות ממהרת לבוא וי"א חילוף ובזמן שעושין רצון מקום אין מתיראין מכל אלו שנאמר ומאותות השמים אל תחתו וגו' עובדי כוכבים יחתו ולא ישראל יחתו: **ת"ר בשביל ד' דברים חמה לוקה על אב ב"ד שמת ולא נספד כהלכה ועל נערה המאורסה שצעקה בעיר ואין מושיע לה ועל משכב זכור ועל ב' אחים שנשפך דמן כאחת ועל ד' דברים מאורות לוקין על כותבי פלסטר ועל מעידי שקר ועל**

חשק שלמה על ר"ח (א) אולי דג"ל למגרס דלא צעי קציעות א"ל סוכה ולעיווי צצצרה וכו' ועי' צר"ן דהציא פירוש זה צצס י"מ. צ) נראה דחסר כאן וצ"ל עד שיגמור סעודתו היה ימן תחת הסוכה וירדו גשמים וירד אין מטריחין אותו לעלות עד שיאור טו'.

^[1] צ"ל אולי דג"ל למגרס דלא צעי קציעות א"ל סוכה ולעיווי צצצרה וכו' ועי' צר"ן דהציא פירוש זה צצס י"מ. צ) נראה דחסר כאן וצ"ל עד שיגמור סעודתו היה ימן תחת הסוכה וירדו גשמים וירד אין מטריחין אותו לעלות עד שיאור טו'.

^[2] צ"ל אולי דג"ל למגרס דלא צעי קציעות א"ל סוכה ולעיווי צצצרה וכו' ועי' צר"ן דהציא פירוש זה צצס י"מ. צ) נראה דחסר כאן וצ"ל עד שיגמור סעודתו היה ימן תחת הסוכה וירדו גשמים וירד אין מטריחין אותו לעלות עד שיאור טו'.

פרק שני

סוכה

כט.

מנא דמיב"א. קערות לאחר שאכלו צהן לריך להוליאס מן הסוכה משום מיאוס כך פירש צקונטרס וי"מ כגון קדירות ואגני דלישא וטעמא דכעין מדורו צעיין והני אין רגילין להיות צצית דירה אלא צית יש להס לצדס וכן פירש צה"ג כגון קדרי ושפודי וצי טוי וצי תפי': **ואמרי לה בר ממטללתא.**

אין שרגא מעניינא דאחרים דמנא דמיכלא צר ממטללתא היינו צשעה שאין משתמש צהן דצשעת סעודה אוכל צקערה צסוכה אצל שרגא צעודו דולק ומשתמש לו לאורו אסור כדמוכח לקמן פרק לולצ וערצה (ד' מת. ושס) דתנן גצי צציעי של חג גמר מלאכול לא יחיר סוכתו משום דאי מתרמי ליה סעודתא אכיל צגווה אצל מוריד את הכלים מן המנחה ולמעלה מפני כצד יוס^[א] שמראה כמין עצמו לקראתו למקום שיסעוד שס הלילה ואמרינן צגמרא אין לו מקום להוריד כלים ולריך לאכול (ב) צה ציוס טוצ האחרון מה יעשה ויוכיח שאינו כמוסיף על המנוה לעשות סוכה שמונה ימים מדליק צה את הנר ומדחשיצ לה היכירא צשעת הדלקה שמע מינה דאסור צחג ושמא היינו טעמא דמשום דמוקמינן צסוכה קטנה ומיישינן שמא תשרף סוכתו ומדע דהדלקה דוקא מדלא נקט מעייל את הנר כדנקיט התם מעייל צה מאני מיכלא:

הדרן עלך הישן

ת"ר ‏^א‏ בזמן שהחמה לוקה סימן רע לכל העולם כולו מושל למה הדבר דומה למלך בשר ודם שעשה סעודה לעבדיו והניח פנס לפניהם כעס עליהם ואמר לעבדו טול פנס מפניהם והושיבם בחושך תניא ‏^ב‏ רבי מאיר אומר כל זמן שמאורות לוקין סימן רע לשונאיהם של ישראל מפני שמלומדין במכותיהן מושל לסופר שבא לבית הספר ורצועה בידו מי דואג מי שרגיל ללקות בכל יום ויום הוא דואג ‏^ג‏ תנו רבנן בזמן שהחמה לוקה סימן רע לעובדי כוכבים לבנה לוקה סימן רע לשונאיהם של ישראל מפני שיששראל מונין ללבנה ועובדי כוכבים לחמה לוקה במזרח סימן רע ליושבי מזרח במערב סימן רע ליושבי מערב באמצע הרקיע סימן רע לכל העולם כולו פניו דומין לדם חרב בא לעולם לשק חיצי רעב באין לעולם לזו ולזו חרב וחיצי רעב באין לעולם לקה בכניסתו פורענות שוהה לבא ביציאתו ממהרת לבא וי"א חילוף הדברים ואין לך כל אומה ואומה שלוקה שאין אלהיה לוקה עמה שנאמר ‏^ד‏ ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים ובזמן שיששראל עושין ‏^ה‏ רצונו של מקום אין מתיראין מכל אלו שנאמר ‏^ו‏ כה אמר ה' אל דרך הגוים אל תלמדו ומאותות השמים אל תחתו כי יחתו הגוים מהמה עובדי כוכבים יחתו ואין ישראל יחתו ‏^ז‏ ת"ר בשביל ארבעה דברים חמה לוקה על אב בית דין שמת ואינו נספד כהלכה ועל נערה המאורסה שצעקה בעיר ואין מושיע לה ועל משכב זכור ועל שני אחין שנשפך דמן כאחד ‏^ח‏ ובשביל ארבעה דברים מאורות לוקין על כותבי (פלסתר^[א]) ועל מעידי עדות שקר ועל מגדלי בהמה דקה בא"י ועל קוצצי אילנות טובות ובשביל ד' דברים נכסי בעלי בתים נמסרין למלכות על משהי שטרות פרועים ועל מלוי ברבית ועל

פורעניות הצאין צעולם יש להם לישראל לדאוג ולומר לא צא סימן זה אלא צצצילו יותר משאר אומות מפני שהן רגילין ללקות יותר מכולם: **מושל לסופר.** מלמד תינוקות: **ורצועה בידו.** להכות: **מי דואג.** אי זה מהן ירא^[א] שרגיל ללקות: **לוקה במזרח.** צצקר כשהחמה צמזרח: **באמצע הרקיע.** צתלות היום כשעומדת צראש כל אדם: **לשק.** עשוי מנוצה של עזים והוא דומה לשחור: **חיצי רעב.** משחירין פנים: **לקה בבניצתו.** צצקיעתו: **פורענות שוהה לבא.** כדרך ששוהה הסימן להראות עד כלות היום: **ביציאתו פורענות ממהרת לבא.** כדרך שמהיר הסימן לצא: **ויש אומרים חילוף הדברים.** לקה צכניסתו ערצית פורענות ממהרת לצא שהסימן כשס שאין לו שהות לשמש ציום צסמוך לשקיעתו הוא כך אין שהות לפורענות לצא צציאתו שחרית פורענות שוהה לצא כשס שיש לחמה עוד שהות ציום: **א"אדיה.** שרה המליך צעדה כגון סמאל שהיה^[א] שר של עשו: **אז דרך הגוים אז תלמדו.** לעשות כמעשיהם ומשתעשו רצונו מאותות השמים אל תחתו: **בשבי"ד ד' דברים.** לא שמעתי טעס צדצר: **מאורות.** ירח וכוכבים: **בותבי פלסתר.** צטרות מוויפיס ומכתצי עמל לשוס דופי על אדם לכחוצ צשמו מה שלא לזה: **מגדלי בהמה דקה.** מחריצינ את הארץ שאין יכולין לשממר מלרעות צשדה חציריהס: **ועל קוצצי אילנות טובות.** ואפילו הן שלהן שמשחיתין הן ונראין צצועטין צהקצ"ה וצצרכתו שמשפיע טווצ: **על משהי שטרות פרועים.** אאלס כדי לחזור ולגצות פעס אחרת: **ועל מלוי ברבית.** שמלויין צעלי צתים לישראל צרצית וכחצי (משלי כה)

בתים לוקין ונמסרין למלכות על שמשחין בידם שטרות פרועין ושמלויין ברבית ושפוסקין צדקה ואינן נותנין ושספק בידו למחות ואינו מוחה. בזמן שמאורות לוקין סימן רע לעובדי כוכבים מל"ה למלך שמשנה סעודה. בזמן שהחמה לוקה סימן רע לעובדי כוכבים [וכו'] שהאומות מונין לחמה לבנה לוקה סימן רע לשונאי ישראל שישארל מונין לבנה לקו במזרח סימן רע לבני מזרח במערב לבני מערב באמצע לכל העולם לקה כמין דם חרב בא לעולם כמין שק רעב בא לעולם לקה בכניסתו פורענות שוהה לבוא ביציאתו פורענות ממהרת לבוא וי"א חילוף ובזמן שעושין רצון מקום אין מתיראין מכל אלו שנאמר ומאותות השמים אל תחתו וגו' עובדי כוכבים יחתו ולא ישראל יחתו: **ת"ר בשביל ד' דברים חמה לוקה על אב ב"ד שמת ולא נספד כהלכה ועל נערה המאורסה שצעקה בעיר ואין מושיע לה ועל משכב זכור ועל ב' אחים שנשפך דמן כאחת ועל ד' דברים מאורות לוקין על כותבי פלסטר ועל מעידי שקר ועל**

^[1] צ"ל אולי דג"ל למגרס דלא צעי קציעות א"ל סוכה ולעיווי צצצרה וכו' ועי' צר"ן דהציא פירוש זה צצס י"מ. צ) נראה דחסר כאן וצ"ל עד שיגמור סעודתו היה ימן תחת הסוכה וירדו גשמים וירד אין מטריחין אותו לעלות עד שיאור טו'.

^[2] צ"ל אולי דג"ל למגרס דלא צעי קציעות א"ל סוכה ולעיווי צצצרה וכו' ועי' צר"ן דהציא פירוש זה צצס י"מ. צ) נראה דחסר כאן וצ"ל עד שיגמור סעודתו היה ימן תחת הסוכה וירדו גשמים וירד אין מטריחין אותו לעלות עד שיאור טו'.

^[3] צ"ל אולי דג"ל למגרס דלא צעי קציעות א"ל סוכה ולעיווי צצצרה וכו' ועי' צר"ן דהציא פירוש זה צצס י"מ. צ) נראה דחסר כאן וצ"ל עד שיגמור סעודתו היה ימן תחת הסוכה וירדו גשמים וירד אין מטריחין אותו לעלות עד שיאור טו'.

עין משפט

נר מצוה

סָה א ב מ"י פ"ו מהל' סוכה הלכה ה טור טו"ע שם סעיף ה: ס"א:

סו ג מ"י שם הלכה ו טו"ע שם סעיף ה: סו ד מ"י שם טו"ע שם סעיף ו:

סח הו ז מ"י שם טו"ע שם סעיף ז וצנה"ה: שם סעיף ז וצנה"ה:

תוספתא, פירוש חזקוני, ספר שמיני, פ"א, ה"א

רבינו חננאל

מיעטנהו לנשים קמ"ל האזרח לרבות הנשים האזרחיות (לעניינ) [לתוספת עינין]: פיסקא כל קטן שאינו צריך לאמו חייב בסוכה. ותניא נמי כל האזרח כל לרבות הקטנים והתנן נשים ועבדים וקטנים פטורים ושנינן הא דתני קטנים פטורים בקטן שצריך לאמו והא דתני קטנים חייבין בקטן שאינו צריך לאמו. ואסיקנא קטן שאינו [צריך] לאמו כגון שנפנה ואין אמו מקנחתו או ניעור ואינו קורא אימא אימא ב' פעמים ואפי' קטן שהגיע לחינוך מדרבנן הוא דמחייב ליה. אי הכי כל האזרח למאי אתא ואמר' לר' אליעזר מיבעי ליה לגר שנחגיגר בחולו של מועד שחייב לעשות סוכה ולישב בה וכן קטן שהגדיל ולרבנן מבעי להו כל האזרח מלמד שכל ישראל ראויין לישב בסוכה אחת ומפורשין דברי ר' אליעזר ורבנן למעלה כך: מתני' כל שבעת הימים עושה אדם סוכתו קבע. יש לו כלים נאים ומצעות נאות מעלן בסוכה אוכל ושותה בסוכה ומשנן בסוכה ואוקימנא למגוס (א) ולעיוני בסברא דצריך קבע בסוכה וכן מקרא ומשנה אבל תנויי לארהוטי לישנא דגמרא בר ממטללתא ולא חיישינן כי הא דרבא בהדי רמי כי הוו קיימי מקמי רב חסדא הוו מרהטי לישנא דגמ' והדר יתבי ומעייני בסברא. אמר רבא מאני משתאי במטללתא מאני מיכלא בר ממטללתא שרגא שרי

בסוכה גדולה בסוכה קטנה חוץ לסוכה וירדו גשמים מאימתי מותר לפנות כו'. תנא משתסרח המקפה של גריסין וכן אי הוה נשיב זיקא וקא מיייתי ציבי באפיה מותר לפנות: **ת"ר** היה אוכל בסוכה וירדו גשמים וירד ופסקו גשמים אין מטריחין אותו לעלות (ג) עד שיאור ויעלה עמוד השחר: **ירושלמי** לא סוף דבר שתסרח מקפת גריסין אלא אפי' מקפת כל דבר תני כשם שמשנין מפני הגשמים כך מפנים מפני השרב ומפני היתושין רבן גמליאל ור' אליעזר היו נכנסין ויוצאין כל הלילה חד מתלמידיהון דר' מאנא הורי אחד מן קרובוהי דנשיא יצא אין מטריחין אותו לחזור ולא שמע הא דרבן גמליאל ור' אליעזר: **פיסקא לעבד שבא למזוג כוס ושפך הקיתון לפניו.** תנא אמר לו אי אפשר בשמושך. תני מפני ד' דברים בעלי

עין משפט
גר מצוה

א **א** מ״י פ״ח מהלכות לולב הלכה א סמג עשין מד טוש״ע א״ח ס״ תרמט סעיף א:

ב **ב** מ״י וסמג שם טוש״ע א״ח ס״ תרמה סעיף ה: **ג** **ג** מ״י וסמג שם טוש״ע א״ח ס״ תרמט סעיף ג: **ד** **ד** מ״י שם הלכה ג סמג שם טוש״ע א״ח ס״ תרמה סעיף ו:

ה **ה** מ״י שם הלכה ט סמג שם טוש״ע א״ח ס״ תרמט סעיף א ג:

תרמט סעיף א ג:

תרמט סעיף א ג:

ועל מגדלי בהמה גסה ועל קוצצי אילנות טובות ועל ד' דברים ממון בעלי בתים יורד לטמיון על עושקי שכר שכיר. ועל כובש שכר שכיר. ועל פורק עול מצוארו ונותנו בצואר חבריו וגסות הרוח כנגד כולן. ופשוטין הן:

הדרן עלך הישן
לולב הגזול והיבש כר'. ואוקימנא היבש משום דבעינן הדר וליכא. גזול נמי ביו"ט ראשון כתיב לכם והאי לאו שלכם. ובשאר הימים נמי לפני יארש א) דהא אינו שלכם.

חשק שלמה על ר"ח

^[א] הדבר תמוה דהא ביו"ט שני לא צעי לכס רק הטעם משום מלוא הצלה צעירה ואולי דלמא ט"ס נפל בכאן וז"ע.

כט:

לולב יבש פסול. ומפרש בגמרא^[א] משום דליתקש לולב לאתרוג דכתיב ציה הדר ולא כמו שפירש הקונטרס משום דכתיב

(שמות טו) זה אלי ואנוהו דאין ואנוהו אלא לכתחלה ולא מיפסל זהכי כדמוכח^[א] פ"ק (לעיל דף יא:) דאמרי רבנן לולב מלוא לאוגדו משום שנא' זה אלי ואנוהו לא אגדו כשר והאי יבש דהכא אין לפרש כמו יבש דפרק אין מעמידין (ע"ו דף כט:) דתנן התרננים של נכרים יבשים מותרים ומפרש בגמ' יבשים לאחר שנים עשר חדש דהא אמרינן לקמן (דף לג.) גבי הדס יבש יבשו רוב עליו ונשתייר שם שלשה צדי עלין לחין כשירין אלמא אין היבשות תלוי בשנים עשר חדש אלא יש לומר יבשות דהכא כמו יבשות און צכור דתנן צפרק על אלו מומין (בכורות דף לו.) רצי יוסי בן המשולם אומר יבשה עד שתהא נפרכת צנפורן:

נקטם ראשו. לכאורה מיירי בשני עלין האמצעיים היוצאין מראש השדרה אצל קשיא דבגמרא (דף לב.) קאמר רצי יהושע בן לוי ניטלה החיומת פסול והן אותן העלין האמצעיים והא אפילו צנקטס ראשו פסול כל שכן נטלו לגמרי וצריך לומר דנקטס ראשו מיירי צרוצ העלין העליונים אי נמי אצטריך ליה לרצי יהושע בן לוי לאשמועינן ניטלה דסלקא דעתיה דחשיב הדר טפי מנקטס אי נמי ניטלה אחת מן החיומת דצנקטס לא מיפסלה אח"כ נקטמו שתייהן:

נפרצו ע"יו. צרוצ עלין איירי כדחניא בתוספתא (פ"צ) ופי' צקונטרס שנפרצו מן השדרה שלו ואינן מחוצרין אלא על ידי אגודה משמע שרוצה לומר שנתלשו לגמרי מן השדרה ולא משמע כן בגמ'^[א] דאמרין נפרצו דעצד כי חופיא והעלין שנתלשו מן השדרה הוי מיקרו כדאמרין בגמרא (דף לו:) אמר רבה לא (ליגוד^[א]) איניש לוליבא צהושענא דמשתיירי הוי והוי חליצה כלומר אם ארוך הוא יותר מדאי מן הערצה וצא לקבץ מתחת לא יקבץ צעודו צאגודו דמשתיירי עלי הלולב כשנתלש מן השדרה על ידי הקציצה ומן ההוצין עושין חופיא כדאמרין צהגזול קמא (צ"ק דף טו.) האי מאן דגזל לוליבא מחצירה ועצדינהו הוי קני מעיקרא לוליבא והשתא הוי הוי ועצדינהו חופיא קני מעיקרא הוי והשתא חופיא

וחלק אותם שכן דרך לעשות חופיא: **קפסיון** ותני לא שנא ביו"ט ראשון ול"ש שני. משמע דדייק מדקמני סתם ולא מפליג ותימה הא אמרינן לקמן (דף לד:) ניקב וחסר כל שהוא פסול אע"ג דצ"ט שני כשר כדאמרין לקמן (דף לו:) בגמ' דר' חנינא מטביל ציה ונפיק ציה ומוקי מתני' צי"ט ראשון ואי דייק מדקמני גזול ולא קמני שאלו הא לקמן צסוף הסוגיא דייק רב נחמן בר יצחק הכי אצל הכא (א) לא אסיק אדעתיה ואי משום דקמני גזול דומיא דיבש הכי נמי גבי נקב קמני עלתה חזוית על רוצו דמפסיל אף צי"ט שני משום הדר ומיהו צירושלמי^[א] משמע קלח דמשום חזוית לא מיפסיל אלא צי"ט ראשון דמסיק עלה רצי יצחק בר נחמן צסם ר' שמואל כל הפסולין אינן פסולין אלא צי"ט ראשון צלצד תמן אמרין רוצו מצד אחד חוטמו כרוצו והיינו צמקוס אחד דאמרין לקמן (דף לה:) גבי חזוית ומיהו אי יוס ראשון דווקא על כרחך הדר הוא ולא מיפסיל אלא משום דחשיב כחסר ולא מסתצר כלל וי"ל דר' חנינא לית ליה האי קפסיק ותני כמו שמואל דשמעתין דמוקי מתניתין דגזול צי"ט ראשון ומכשיר צי"ט שני אי נמי צרישא דמשנה שיך לדקדק מדתני סתם ולא מפליג אצל כולוהו אחריני אידי דלא מפליג צרישא לא מפליג צסיפא וסונה דצריו סתם אף על פי שיש לחלק:

בעינן הדר ול"בא. משמע דפשיטא ליה דצעינן הדר לכולהו יומי ולכס משלכס לא מיתוקס אלא צי"ט ראשון וכן ולקחתם דממעטינן מיניה^[א] חסר דצעינן לקיחה תמה לא מיפסיל אלא צי"ט ראשון כדקאמרין לקמן צפירקא (דף לו:) ר' חנינא מטביל ציה צי"ט שני ונפיק ציה ותימה מאי שנא זה מזה הא כולוהו צהדי הדדי כתיבי צחד קרא ולקחתם לכס ציוס הראשון פרי עץ הדר ואי משום דמשמע ליה דהני דכתיבי מקמי ציוס ראשון עליה קיימי אצל הדר צתריה כתיב אכתי קשיא^[א] מדכתיב ולקחתם דרשינן צהקומץ רצה (מנחות דף כו.) ולקמן צפירקין (דף לד:) דארצעה מינין צצלולב מעכצין זה את זה דצעינן לקיחה תמה וצשילאי פירקין (דף מא:) וצריש לולב וערצה (לקמן ד' מג.) דרשינן נמי מדכתיב ולקחתם לשון רצים שתהא לקיחה לכל אחד ואחד מדלא כתיב ולקחת לשון יחיד כי היכי דדרשינן פרק רצי ישמעאל (מנחות דף סה:) ספירה לכל אחד ואחד מדכתיב וספרתם^[א] ואם כן צשאר הימים תיסגי צמין אחד וצלקיחה של אחד צשציל כולס לכך נראה דהיינו טעמא משום דיוס ראשון דאורייתא צגצולין ושאר יומי דרצנן זכר למקדש כדאיתא צריש לולב וערצה (לקמן דף מד.) הלכך צעיקר הלקיחה כגון ד' מינין ולקיחה לכל אחד תקון צשאר יומי כעין דאורייתא וכן צהדר משום הדור מלוא אצל צחסר וצשאלו לא תקון וצגזול פלוגתא דשמעתין דרצי יוחנן סצר דתקון משום מלוא הצאה צעצירה וצמואל סצר דלא תקון דמתוך שיוצא צשאלו יוצא נמי צגזול:

הישן תחת המטה

פרק שני

סוכה

ועל שהיה ספק בידם. של צעלי צתים הללו למחות ציד עוצרי עצירות צצדורס צצצריהם נשמעים מחמת עושרם והצריות יראים מהם ולא מיחו: ועל שפוסקין. צעלי צתים הללו צדקה צרצים שיתנוהו לעניים (והס^[א]) ולא נותנים: צצמיון. שנטממין וכלים מאליהם: כובש. שמדחהו צלך וסוצ: עושק. לגמרי גזול שכרו: ועל גפות הרוח. שמתגאים ומשתררין על אחיהם צשציל עושקן:

הדרן עלך הישן

לולב הגזול. לולב כף של תמרים והדר תני הדס וערצה צאפי נפשייהו: גזול. פסול ולקחתם לכס כתיב משלכס: יבש. דצעינן מלוא מהודרת דכתיב (שמות טו) ואנוהו^[א]: של אשירה. אילן שעוצדין אותו ע"ו וצגמרא מפרש טעמא: ושל עיר הנדחת. משום דלשרפה קאי דכתיב (דברים יג) ואת כל שללה תקצוץ^[א] ולולב צעי שיעור ד' טפחים כדלקמן (דף לב:) וכיון דהאי לשרפה קאי אין שיעורו קיים דכשרוף דמי: נקטם ראשו. פסול דלא הוי הדר: נפרצו ע"יו. משדרה ואינס מחוצרין אלא על ידי אגודה כי חופיא^[א] שקורין אשקוצ"א לאו הדר הוא: נפרדו ע"יו. מחוצרין הן צשדרה אלא שלמעלה הן נפרדין לכאן ולכאן כענפי אילן: יאגדנו מלמעלה. אם נפרדו עליו יאגדס שיהו עולין עם השדרה כשאר לולצין: ציני דר הברזל. מפרש צגמרא. ציני דקלים: בשרות. לולצין שלהן ואע"פ שעלין שלהן קטנים מאד ואין עולין עם ארכה של שדרה: כדי לצננע בו. מפרש צגמרא שלשה טפחים תהא השדרה כנגד אורכו של הדס וטפח יותר כדי לנננע דצעינן נענוע כדלקמן (דף לו:) מעלה ומוריד מוליד ומציא לעצור רוחות רעות וטללים רעים: **גב'** קפסיק ותני. פסול: לא שנא ביו"ט ראשון. דחיוציה מדאורייתא: לא שנא ביו"ט שני. דליתיה צנטילת לולב אלא מדרצנן דציוס הראשון כתיב: בשלמא יבש. פסול דדרצנן נמי כיון דמלוא הוא משום זכר למקדש^[א] צעינן הדור מלוא: אמאי לא. מהיכא תיתי למיפסליה: שנאמר

והיינו שחלק כל עלה ועלה לשנים לפי שכל עלי הלולב כפולים ועמד אחד ואין עולין עם ארכה של שדרה: כדי לצננע בו. מפרש צגמרא שלשה טפחים תהא השדרה כנגד אורכו של הדס וטפח יותר כדי לנננע דצעינן נענוע כדלקמן (דף לו:) מעלה ומוריד מוליד ומציא לעצור רוחות רעות וטללים רעים: **גב'** קפסיק ותני. פסול: לא שנא ביו"ט ראשון. דחיוציה מדאורייתא: לא שנא ביו"ט שני. דליתיה צנטילת לולב אלא מדרצנן דציוס הראשון כתיב: בשלמא יבש. פסול דדרצנן נמי כיון דמלוא הוא משום זכר למקדש^[א] צעינן הדור מלוא: אמאי לא. מהיכא תיתי למיפסליה: שנאמר

והיינו שחלק כל עלה ועלה לשנים לפי שכל עלי הלולב כפולים ועמד אחד ואין עולין עם ארכה של שדרה: כדי לצננע בו. מפרש צגמרא שלשה טפחים תהא השדרה כנגד אורכו של הדס וטפח יותר כדי לנננע דצעינן נענוע כדלקמן (דף לו:) מעלה ומוריד מוליד ומציא לעצור רוחות רעות וטללים רעים: **גב'** קפסיק ותני. פסול: לא שנא ביו"ט ראשון. דחיוציה מדאורייתא: לא שנא ביו"ט שני. דליתיה צנטילת לולב אלא מדרצנן דציוס הראשון כתיב: בשלמא יבש. פסול דדרצנן נמי כיון דמלוא הוא משום זכר למקדש^[א] צעינן הדור מלוא: אמאי לא. מהיכא תיתי למיפסליה: שנאמר

והיינו שחלק כל עלה ועלה לשנים לפי שכל עלי הלולב כפולים ועמד אחד ואין עולין עם ארכה של שדרה: כדי לצננע בו. מפרש צגמרא שלשה טפחים תהא השדרה כנגד אורכו של הדס וטפח יותר כדי לנננע דצעינן נענוע כדלקמן (דף לו:) מעלה ומוריד מוליד ומציא לעצור רוחות רעות וטללים רעים: **גב'** קפסיק ותני. פסול: לא שנא ביו"ט ראשון. דחיוציה מדאורייתא: לא שנא ביו"ט שני. דליתיה צנטילת לולב אלא מדרצנן דציוס הראשון כתיב: בשלמא יבש. פסול דדרצנן נמי כיון דמלוא הוא משום זכר למקדש כדאיתא צריש לולב וערצה (לקמן ד' מג.) דרשינן נמי מדכתיב ולקחתם לשון רצים שתהא לקיחה לכל אחד ואחד מדלא כתיב ולקחת לשון יחיד כי היכי דדרשינן פרק רצי ישמעאל (מנחות דף סה:) ספירה לכל אחד ואחד מדכתיב וספרתם^[א] ואם כן צשאר הימים תיסגי צמין אחד וצלקיחה של אחד צשציל כולס לכך נראה דהיינו טעמא משום דיוס ראשון דאורייתא צגצולין ושאר יומי דרצנן זכר למקדש כדאיתא צריש לולב וערצה (לקמן דף מד.) הלכך צעיקר הלקיחה כגון ד' מינין ולקיחה לכל אחד תקון צשאר יומי כעין דאורייתא וכן צהדר משום הדור מלוא אצל צחסר וצשאלו לא תקון וצגזול פלוגתא דשמעתין דרצי יוחנן סצר דתקון משום מלוא הצאה צעצירה וצמואל סצר דלא תקון דמתוך שיוצא צשאלו יוצא נמי צגזול:

משום

מסורת הש"ס
עם הוספות

א (גיטין לג.) [לח:], **ב** [ע"י חוס' לקמן לא:], **ג** [ע"י חוס' לקמן לא:], **ד** [לקמן לב: לו:] מנחות **ז**, **ה** [לעיל כו: וש"ץ], **ו** ע"י לעיל דף יא:, **ז** לקמן לב., **ח** לקמן מא., **ט** לא., **י** לב., **כ** ה"ו, **ל** ע"י תוס' לקמן דף לד: ריש ד"ה שתהא, **מ** ע"י תוס' מנחות כז. ד"ה ולקחתם.

תורה אור השלם

הגהות הב"ח
(א) תוס' ד"ה קפסיק ותני וכו' אצל הכא עדיין לא אסיק אדעתיה:

תורה אור השלם

תורה אור השלם
(א) וַעֲנִיִּים יִירָשׁוּ אֶרֶץ וְהִתְעַנְּנוּ עַל רֹב שְׁלוֹם:
[תהלים לז, יא]

(ב) וְלִקְחָתֶם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר כַּפַּת תְּמָרִים וַעֲנַף עֵץ עֵבֶת וְעָרְבֵי נֹחַל וּשְׂמַחָתֶם לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים:
[ויקרא כג, כ]

תורה אור השלם

ליקוטי רש"י
כבם מִשְׁכָּבָם. להוציא את הגזול ואת השאול [לעיל כז:].

תורה אור השלם

הגהות וציונים

[א] רש"ל מ"ו (גליון): **[ב]** צ"ל תקבוצ ושרפת (כ"ה בקרא וכ"ה ברש"י שברר"ף), או שצ"ל תקבוצ וגו': **[ג]** בתוס' הרא"ש איתא כדאמרין וע"י כפור"ת: **[ד]** [צ"ל ציגזין] (גליון) וע"י רש"ש דג"י הרא"ש ליגוד: **[ה]** נדצ"ל דהא מדכתיב (ע"י תוס' הרא"ש):

תורה אור השלם

לעזי רש"י
אשקוב"א. פירוש מטאטא (עין רש"י ורד"ק ישעיה יד, כג ורש"י מגילה דף יח סוע"א ד"ה טאטיתא), מכבד שמכבדין זו את הציט (ערוך ערך טא ועיין רש"י סוכה דף לב ע"א ד"ה כי חופיא).